

Archeologisch vooronderzoek te Edegem- Drie Eikenstraat

Definitieve rapportage van de bekomen resultaten.

De Vriendt, B.

AS - Rapportage 2009 - 06

Opdrachtgever:
Genius Condominium II
Stijn Dubois (projectleider)
Godefriduskaai 18 bus 62
2000 Antwerpen

Opgraving ☒Prospectie ☐

Vergunningsnummer: 2009/103

Datum aanvraag: 03/04/2009

Naam aanvrager: Ben De Vriendt

Naam site: Edegem, Drie Eikenstraat (Molenveld)

© 2009

Archaeological Solutions bvba, Lange Nieuwstraat 42, 2800 Mechelen

Lay-out: Herman De Winter

Foto's: Archaeological Solutions (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: Archaeological Solutions (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Voor inhoud en strekking van ondertekende artikels zijn de auteurs zelf verantwoordelijk.

Inhoudstafel

1.1.	Inleiding	4
2.	Doel van het onderzoek	7
3.	Onderzoeksmethode	7
4.	Landschappelijke en bodemkundige situering	8
5.	Onderzoeksresultaten	11
5.1.	Bureaustudie	11
5.1.1.	Cartografische bron: de Ferrariskaart	11
5.1.2.	Centraal Archeologische Inventaris	12
5.2.	Veldwerk	12
6.	Conclusie	13
7.	Dankwoord	13
8.	Literatuur	14
9.	Bijlagen	15

1. Inleiding

Op vraag van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed werd in opdracht van Genius Condominium II van 21 t.e.m. 27 april 2009 een archeologisch vooronderzoek, zijnde een verkennende prospectie met ingreep in de bodem (dossiernummer vergunning: 2009/005), uitgevoerd door projectbureau 'Archaeological Solutions' binnen het projectgebied van een nieuwe verkaveling, gelegen aan de Drie Eikenstraat te Edegem. De terreinen situeren zich in de huidige dorpskern van de gemeente Edegem.

De ernstige bedreiging die de vooropgestelde werken en het daarmee samenhangende grondverzet vormen tegenover het mogelijk aanwezige archeologische erfgoed, zijn immers van die aard dat geadviseerd werd door het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed dat een archeologisch vooronderzoek wenselijk was. Volgens de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) kunnen op deze terreinen sporen verwacht worden die teruggaan tot de Frankische tijd. Er is onder meer sprake van een Frankisch domein met drie onderdelen en een motte.

De te onderzoeken zone werd bovendien nooit archeologisch onderzocht en bijgevolg is zijn archeologische potentie alsnog onbekend. Het hier voorgestelde vooronderzoek was dan ook een aangewezen mogelijkheid om het projectgebied archeologisch te evalueren, teneinde het ongekende archeologisch erfgoed te detecteren, af te lijnen en te registreren.

De verkaveling spitst zich toe op de percelen die kadastraal bekend zijn als Edegem (Edegem) 2° Afdeling Sectie C, Percelen nr(s): 179 e2, 179 f2. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van 3 ha, 38 a en 65 ca en is momenteel braakliggend. De gronden waren op het moment van het onderzoek in bezit van Genius Condominium II. Het betredingsrecht van bovenstaande percelen vormde dan ook geen enkel probleem.

Het vooronderzoek werd uitgevoerd door projectarcheoloog Ben De Vriendt en archeoloog Dieter Verwerft, beide in dienst van het projectbureau Archaeological Solutions BVBA. De begeleiding en bijkomende advisering gebeurde door mevr. Alde Verhaert van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed. Het mechanische graafwerk werd verzorgd door Grondwerken Anthonissen. De rapportage vond plaats van 4-6 mei 2009. De opmeting van de proefsleuven, en het opstellen van de georefereerde plannen werd uitgevoerd door landmeter Bruno Van Dessel (ADMoments), in nauwe samenwerking met bovengenoemde projectarcheoloog. De aangemaakte georefereerde overzichtsplannen zijn opgenomen als bijlage bij dit rapport, waarbij de

plannen de exacte ligging van de proefsleuven met spooraanduidingen weergegeven. Tevens werd gezorgd voor de aanduiding van de geplaatste wandprofielen (cfr. infra), en de exacte diepteligging van de sleuven inclusief grondsporen t.o.v. het Oostends Peil: ca 5 m + TAW (cfr. infra).

Afbeelding 1 Locatie plangebied aan de Drie Eikenstraat te Edegem (Bron: Geo-Vlaanderen)

Administratieve gegevens

Gemeente : Edegem
Plaats : Edegem
Toponiem : Groot Molenveld
Provincie : Antwerpen
Opdrachtgever : Genius Condominium II.
Uitvoerder : Projectbureau Archaeological Solutions
Bevoegd gezag : Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed mevr. Alde Verhaert
Gemeentecode : EDE-09-DRI

Administratief nummer opgravingsvergunning:

2009/006 : prospectie met ingreep in de bodem
t.a.v. dhr. Ben De Vriendt
2009/006(2): archeologische controle met een
metaaldetector t.a.v. dhr. Maarten Bracke

Locatie onderzoeksgebied :

Gebied gelegen in de huidige dorpskern van
Edegem

Omvang Plangebied :

3 ha, 38 a en 65 ca

Kadastrale gegevens :

Edegem (Edegem) 2° Afdeling Sectie C,
Percelen nr(s): 179 e2, f2

Periode : onbepaald

Complextype : Activiteitenzones

Hoogte maaiveld t.o.v. Oostends Peil : ca. 5 m + TAW

Beheer en plaats documentatie :

Projectbureau Archaeological Solutions,
Lange Nieuwstraat 42, 2800 Mechelen
(met digitale evenals analoge copies aan Genius
Condominium II, Agentschap R-O Vlaanderen, en
de CAI te Brussel)
(meer specifiek: volledig uitgewerkte rapportage
met bijhorende bijlage's)

Beheer en plaats vondsten (vanaf uiterlijk 01/08/2009):

Genius Condominium II
Stijn Dubois (projectleider)
Godefriduskaai 18 bus 62
2000 Antwerpen

2. Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoeksproject was om het plangebied, welke aan een intensief grondverzet zal worden onderworpen, in eerste instantie archeologisch te evalueren m.a.w. door archeologische sites te detecteren, af te lijnen en ze samen met eventuele vondsten te registreren, teneinde de noodzaak voor- en concrete aanbevelingen m.b.t eventueel archeologisch vervolgonderzoek te kunnen formuleren. Dit laatste in samenspraak met het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed.

3. Onderzoeksmethode

Om het gebied te evalueren luidde het advies van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed dat minimum 12% van het plangebied diende te worden onderzocht op de aanwezigheid van (al dan niet) intacte archeologische waarden.

De proefsleuven worden aangelegd ononderbroken en parallel met elkaar met een maximale tussenafstand van 15m en zijn minimaal 2 graafbakken breed (methode continue sleuven). Het schavenderwijs verdiepen van de proefsleuven gebeurde middels inzet van een graafmachine op rupsen met een platte graafbak met een bakbreedte van 1,8 m. Teneinde de sporen in het archeologische vlak te kunnen waarnemen en evalueren, werden de te onderzoeken sleuven -na machinale aanleg- indien nodig manueel opgeschaafd en onderzocht.

De sleuven worden -indien de aanwezigheid van sporen daartoe aanleiding geeft- aangevuld met kijkvensters (grootte 10 * 10 m), op het terrein zelf te bepalen door de vergunninghoudende archeoloog en indien mogelijk in overleg met de erfgoedconsulent van het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed, in functie van een betere inschatting van de sporendichtheid.

Tijdens de werkzaamheden werd erop toegezien dat de kraan niet over het vrijgelegde archeologische niveau reed, om zo het verstoren van eventuele archeologische sporen te voorkomen.

Alle aangetroffen sporen werden opgeschoond, qua aard, samenstelling en kleur beschreven (cfr. Bijlage I: Sporenlijst), en ingemeten met total station (X-, Y- en Z-coördinaten; de hoogte t.o.v. het Oostends Peil: TAW; Gegeorefereerde overzichtsplannen in Bijlage V). Alle relevante sporen werden hierbij gefotografeerd (cfr. Bijlage III: Fotolijst); gebeurlijke vondsten in het vlak werden geregistreerd en waar nodig gekoppeld aan grondsporen (cfr. Bijlage II: Vondstenlijst).

De exacte ligging van de proefsleuven en sporen werden door landmeter Bruno Van Dessel opgemeten. Met het oog op het geven van een deskundig advies, behoorde het nemen van een foto van ieder opgeschoond wandprofiel, waarbij voor een accurate beschrijving van ieder profiel werd gezorgd (cfr. Bijlage IV: Profielen). In totaal werden 9 wandprofielen gedurende het vooronderzoek gefotografeerd en bodemkundig beschreven. Op deze manier kon een uitspraak worden gedaan inzake de bodemopbouw en de -al dan niet vastgestelde- verstoringsgraad van het plangebied. Hierbij werd tevens voor een optimale spreiding van de geïnventariseerde wandprofielen gezorgd, en voor een stratigrafische benadering van de aangetroffen sporen. Tevens werd de exacte positie van deze wandprofielen gegeorefereerd ingemeten (cfr. Bijlage V: Gegeorefereerde overzichtsplannen).

Uiteindelijk werden 10 parallelle proefsleuven, met een gemiddelde breedte van 3 m, op het volledige plangebied aangelegd (cfr. Bijlage V: Gegeorefereerde overzichtsplannen).

Lengte van de proefsleuven

Proefsleuf 1: $160,75 \text{ m} \times 4 \text{ m} = 643 \text{ m}^2$

Proefsleuf 2: $160,82 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 482,46 \text{ m}^2$

Proefsleuf 3: $155,91 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 467,73 \text{ m}^2$

Proefsleuf 4: $154,15 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 462,45 \text{ m}^2$

Proefsleuf 5: $150,53 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 451,59 \text{ m}^2$

Proefsleuf 6: $121,94 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 365,82 \text{ m}^2$

Proefsleuf 7: $104,73 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 314,19 \text{ m}^2$

Proefsleuf 8: $95,36 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 286,08 \text{ m}^2$

Proefsleuf 9: $96,34 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 289,02 \text{ m}^2$

Proefsleuf 10: $75 \text{ m} \times 3 \text{ m} = 225 \text{ m}^2$

Op deze wijze komt de totaal onderzochte oppervlakte op ca. $3987,34 \text{ m}^2$ te liggen, dit is 11,8 % van de totale opgegeven oppervlakte (3 ha, 38 a en 65 ca) van het plangebied.

4. Landschappelijke en bodemkundige situering

Edegem is gelegen in de zandleemstreek ten zuiden en ten zuidoosten van Antwerpen. Dit hoger gelegen droge zandleemplateau maakt geografisch deel uit van het 'Land van Boom'. De geologische formaties behoren tot het Antwerpiaan. Te Edegem bestaat dit Antwerpiaan uit grove mariene glauconietzanden (= tertiair substraat).

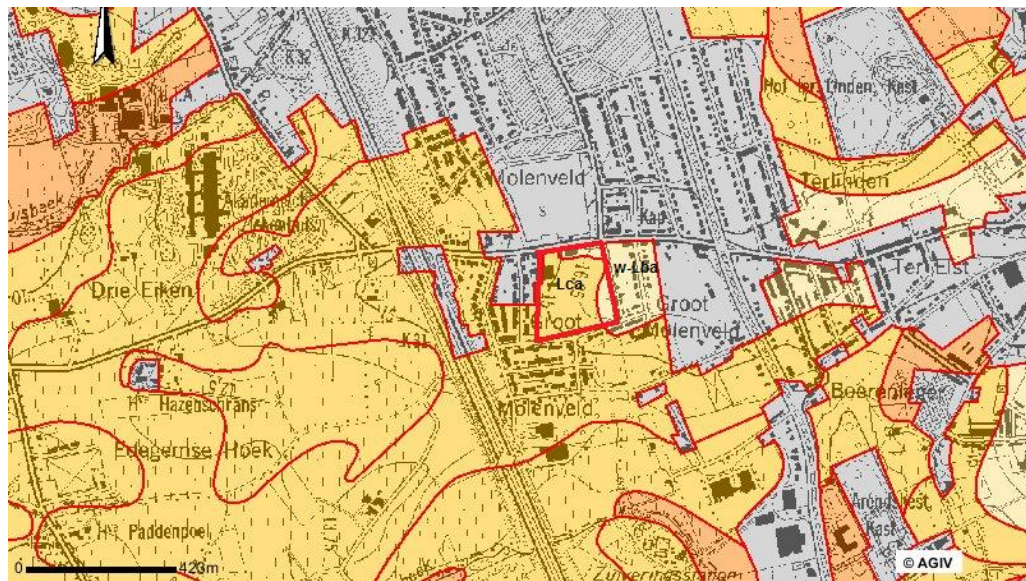
Gemiddeld ligt het terrein rond de 5 m +TAW. Volgens de bodemkaart komen er binnen de grenzen van het onderzoeksgebied twee bodemtypes voor:

Lca : Matig droge zandleembodem met textuur B horizont

→ Beslaat nagenoeg het gehele terrein

w-Lba : Droge zandleembodem met textuur B-horizont, waarbij klei of zand op geringe diepte kan aangetroffen worden.

→ Langsheen de noordelijke en oostelijke grens van het terrein

Afbeelding 2 bodemkaart + topografische kaart

Bij het proefsleuvenonderzoek werden negen profielen geplaatst met een optimale spreiding om zodoende een goed beeld te krijgen van de bodemopbouw en de eventuele verstoringsgraad binnen de grenzen van het plangebied.

Het betreft hoofdzakelijk A-B-C profielen, waarbij het klei-zandsubstraat op matige diepte begint en sterk varieert op korte afstand, gaande van klei naar zand.

Afbeelding 3: Profiel 5 (Sleuf 5)

Profiel 5 ter hoogte van sleuf 5 is representatief voor sleuven 1-7 en toont de plotse overgang tussen klei en zand. Dit was vooral merkbaar in de westelijke helft van deze sleuven. De C-horizont (moederbodem) varieert tussen donkergroen glauconiet houdend zand en blauwgroene klei.

Afbeelding 4: Profiel 9 (Sleuf 9)

Profiel 9 is een A-C profiel waarbij de moederbodem (wit zand) zich op geringe diepte bevindt.

De oostelijke helft van sleuven 8-10 bleek rijk aan ijzerconcreties.

5. Onderzoekresultaten

5.1 Bureaustudie

5.1.1 Cartografische bron: de Ferrariskaart

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het prinsbisdom Luik, beter gekend als de Ferrariskaart (1778) zijn binnen de grenzen van het plangebied, sporen van een hoeve waarneembaar. Net ten noorden van het gebied is het toponiem 'Ter Borcht' weergegeven. Dit toponiem slaat terug op de 13^e eeuwse motte ter Borch, die werd bewoond door de familie van Buyseghem.

Afbeelding 5: detail uit de Ferrariskaart (1778) met aanduiding van het plangebied.

5.1.2 Centraal Archeologische Inventaris

Het projectgebied valt samen met de zuidelijke helft van CAI locatienummer 105124. Deze locatie maakt melding van een motte, een Frankisch domein en een gegroepede nederzetting, waarvan de oorsprong zou teruggaan tot de 4^e eeuw.

Afbeelding 6: detail uit de CAI met aanduiding van het plangebied.

5.2 Veldwerk

Op het terrein werden 10 parallelle continue sleuven aangelegd met een gemiddelde breedte van 3 m. Het terrein bleek arm te zijn aan sporen. Wel werd, verspreid over sleuven 3 t.e.m. 6, een relatief grote hoeveelheid handgevormde scherven aangetroffen. Het merendeel hiervan behoort tot de metaaltijden. Ook werd er een afslag van een gepolijste bijl gevonden (Cfr. Vondstenlijst nr.7).

Het archeologische niveau (C-horizont) verschilt sterk op korte afstand, gaande van blauwgroene klei tot donkergroen glauconiet houdend zand. Het vlak vertoont nagenoeg geen bioturbatiesporen.

In proefsleuf 1 t.e.m. 5 werden geen sporen onderscheiden.

In proefsleuf 6 werden 2 sporen aangetroffen. S01 is een houtskoolrijke kuil en is bruin grijs gevlekt. S02 lijkt een natuurlijk fenomeen te zijn.

In proefsleuf 7 werden 2 sporen onderscheiden. S03 is mogelijk natuurlijk.. S04 lijkt een cluster te zijn van 3 paalsporen, met lichtgrijze insteek en zwartbruine kern.

Afbeelding 7: S04

In proefsleuf 8 en 9 werden 5 sporen aangetroffen die, gelet op hun gelijkaardige vulling, lijken te behoren tot dezelfde periode. Het betreft hier voornamelijk kuilen. In één van de kuilen werd een geglazuurde scherf (Cfr. Vondstenlijst nr. 1) aangetroffen.

In proefsleuf 10 werden geen sporen aangetroffen.

6. Conclusie

Het archeologische vooronderzoek heeft aangetoond dat het terrein arm is aan waardevol archeologisch erfgoed. Verder onderzoek lijkt dan ook niet aangewezen.

7. Dankwoord

Graag wensen we Genius Condominium II te danken voor het vertrouwen dat het als opdrachtgever in projectbureau 'Archaeological Solutions' stelt. Speciale dank gaat hierbij uit naar dhr. Stijn Dubois, die voor een vlot verloop van de werkzaamheden op het terrein instond, en dhr. Bruno Van Dessel, onder wiens leiding de altimetrische en planimetrische opmetingen werden verricht en die ook een zeer gewaardeerde bijdrage leverde bij de productie van de gegeorefereerde overzichtsplannen in Bijlage V. Verder wensen we de firma Grondwerken Anthonissen te danken voor de goede samenwerking op het terrein.

Ook mevr. Alde Verhaert wensen we te danken, die in haar functie van erfgoedconsulente bij het Agentschap R-O Vlaanderen, Entiteit Onroerend Erfgoed, bereid werd gevonden om advies te verschaffen.

8. Literatuur

- Gysels H., *De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland*, 1993, 400 p
 - Vandeveld J., e.a., *Vierduizend jaar bewoning en begraving in Edegem-Buizegem*, Relicta 3, 2007, pp 9-68, 331 p
 - Van Passen R., *Geschiedenis van Edegem*, 1974
 - Cartografische bronnen: Ferrariskaart
-

8. Bijlagen

8.1. Sporenlijst

Projectnaam: Edegem- Drie Eikenstraat		Plaats: Edegem	Controle:
Projectnummer: AS-09-06		Gemeente: Edegem	
Projectcode: EDE-09-DRI	Jaar: 2009	Toponiem: Groot Molenveld	

[illegible]

8.2. Vondstenlijst

Projectnaam: Edegem-Drie Eikenstraat		Plaats: Edegem	controle:
Projectnummer: AS-09-06		Gemeente: Edegem	
Projectcode: EDE-03-DRI	Jaar: 2010	Toponiem: Groot Molenveld	

[illegible]

8.3. Monsterlijst

8.4. Fotolijst

Projectnaam: Edegem- Drie eikenstraat		Plaats: Edegem	Controle:
Projectnummer: AS-09-05		Gemeente: Edegem	
Projectcode: EDE-09-DRI	Jaar: 2009	Toponiem: Groot Molenveld	

Fotonummer	Sleuf	Vlak	Spoor	Richting	Profiel	Coupe	Aantal	Datum	Opmerkingen
1	1						1	27/04/09	SECTOR 1
2	1						1	27/04/09	SECTOR 2
3	1						1	27/04/09	SECTOR 3
4	1						1	27/04/09	SECTOR 4
5	1						1	27/04/09	SECTOR 5
6	2						1	27/04/09	SECTOR 1
7	2						1	27/04/09	SECTOR 2
8	2						1	27/04/09	SECTOR 3
9	2						1	27/04/09	SECTOR 4
10	2						1	27/04/09	SECTOR 5
11	3						1	27/04/09	SECTOR 1
12	3						1	27/04/09	SECTOR 2
13	3						1	27/04/09	SECTOR 3
14	3						1	27/04/09	SECTOR 4
15	3						1	27/04/09	SECTOR 5
16	4						1	27/04/09	SECTOR 1
17	4						1	27/04/09	SECTOR 2
18	4						1	27/04/09	SECTOR 3
19	4						1	27/04/09	SECTOR 4
20	4						1	27/04/09	SECTOR 5
21	5						1	27/04/09	SECTOR 1
22	5						1	27/04/09	SECTOR 2
23	5						1	27/04/09	SECTOR 3
24	5						1	27/04/09	SECTOR 4
25	5						1	27/04/09	SECTOR 5
26	6						1	27/04/09	SECTOR 1
27	6						1	27/04/09	SECTOR 2

28	6								1	27/04/09	SECTOR 3	
29	6								1	27/04/09	SECTOR 4	
30	7								1	27/04/09	SECTOR 1	
31	7								1	27/04/09	SECTOR 2	
32	7								1	27/04/09	SECTOR 3	
33	8								1	27/04/09	SECTOR 1	
34	8								1	27/04/09	SECTOR 2	
35	8								1	27/04/09	SECTOR 3	
36	9								1	27/04/09	SECTOR 1	
37	9								1	27/04/09	SECTOR 2	
38	1							PROFIEL 1	2	27/04/09		
39	2							PROFIEL 2	2	27/04/09		
40	3							PROFIEL 3	2	27/04/09		
41	4							PROFIEL 4	4	27/04/09		
42	5							PROFIEL 5	3	27/04/09		
43	6							PROFIEL 6	2	27/04/09		
44	7							PROFIEL 7	2	27/04/09		
45	8							PROFIEL 8	2	27/04/09		
46	9							PROFIEL 9	2	27/04/09		
47	6			S01					3	27/04/09		
48	6			S02					2	27/04/09		
49	7			S03					2	27/04/09		
50	7			S04					2	27/04/09		
51	8			S05					2	27/04/09		
52	8			S06					2	27/04/09		
53	8			S07					2	27/04/09		
54	8			S08					2	27/04/09		
55	9			S09					2	27/04/09		

8.5. Overzichtsplan

